

ВЖИВАННЯ ДОПІНГУ В СПОРТІ: ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ

У статті досліджується проблема протидії вживання допінгових речовин у спорті, та використання їх. Визначено відповідальність за вживання допінгу в Україні.

Ключові слова: допінг у спорті, протидія вживання допінгу, антидопінговий контроль, криміналізація.

The article examines the problem of counteracting the use of doping substances in sports, and their use. Determining the responsibility for doping in Ukraine.

Key words: doping in sport, counteraction to doping, anti-doping control, criminalization.

В статье исследуется проблема противодействия употребления допинговых веществ в спорте, и использования их. Определена ответственность за употребление допинга в Украине.

Ключевые слова: допинг в спорте, противодействие употреблению допинга, антидопинговый контроль, криминализация.

Вступ. Проблема щодо допінгу є досить актуальною на сьогоднішній день, адже суспільство йде вперед, і воно намагається знайти всілякі способи заради досягнення своєї мети. Допінг досить поширений, а саме, анаболічні стероїди можна купити у вільному доступі, що спортсмени-бодібілдери і роблять. Тому, особи, і ті, хто займаються не професійно, заради результату готові піти на ризик власного здоров'я і життя. Серед допінгових препаратів і допінгових методів, використовуваних в спорті, особливу небезпеку становлять анаболічні стероїди – це речовини, які збільшують м'язову масу і фізичну силу. До цього питання держави стали ставитися більш серйозно після Олімпійських ігор, що відбулися в 2018 році.

Ефективність застосування кримінального законодавства проти поширення цього явища в фізичну культуру і спорт залежить від чіткого розуміння ознак та характеристик такого предмету кримінального правопорушення як допінг.

Це питання розглядали в своїх роботах вітчизняні та зарубіжні вчені: Ю.Б. Буланов, А. Демінський, М.В. Клєстов, М.Й. Коржанський, А.А. Музика, Л. Остапенко, Є.Л. Стрельцов, Є.В. Фесенко, та інші.

Основний зміст. Допінг – одна з головних проблем сучасного спорту. Допінг може допомогти спортсменам зміцнити м'язи, зменшити втому та полегшити біль. Однак, вживання допінгу представляє значний ризик для здоров'я та може призвести до інвалідності та навіть смерті. Багато ліків заборонені у спорті через шкідливий вплив на здоров'я спортсменів.

Україна приєдналася до всіх міжнародних антидопінгових документів. Наприклад, Конвенція Ради Європи про боротьбу з допінгом була ратифікована в 2001 році, а Додатковий протокол – у 2004 році. У 2006 році Україна однією з перших ратифікувала Міжнародну конвенцію ЮНЕСКО проти допінгу в спорті.

Для імплементації цих міжнародних документів України у 2001 р. було прийнято закон «Антидопінговий контроль у спорті», який у 2002 р. призвів до створення Національного антидопінгового центру (далі – НАДЦ) [3].

Основним завданням НАДЦ є запобігання використанню та розповсюдженню допінгу у спорті. Це освітні заходи, робота зі ЗМІ, тестування спортсменів та найголовніше – впровадження правил ВАДА, а саме Світового антидопінгового кодексу, Забороненого списку та інших міжнародних стандартів.

Тому НАДЦ постійно перекладає та розповсюджує велику кількість антидопінгової літератури, інформаційних листівок та брошур, щоб відобразити використання допінгу як небезпечне явище та сприяти чесній грі. З метою дотримання останньої версії Світового антидопінгового кодексу 2015 року були розроблені та узгоджені антидопінгові правила НАДЦ з ВАДА, до якої приєднались усі спортивні федерації в Україні.

НАДЦ постійно проводяться семінари, навчальні конференції, співробітники Центру беруть участь в нарадах федерацій з олімпійських та неолімпійських видів спорту, проводять роз'яснювальну роботу серед членів національних збірних команд, лікарів ДЗ «Український медичний центр спортивної медицини», представників національних спортивних федерацій, студентів вищих навчальних закладів м. Київ.

Під час цих заходів спортсмени отримують актуальну інформацію з таких тем: «Антидопінговий контроль у спорті», «Антидопінгові правила», «Процедури допінг-контролю», «Обробка результатів», «Терапевтичне використання», «Інформація про місцезнаходження», «Медичні та етичні причини не використовувати допінг», «Практичні рекомендації щодо боротьби з допінговим тиском» [1].

Співробітники допінг-контролю, які беруть участь у відборі проб, мають міжнародну акредитацію. Їх надзвичайно високий рівень кваліфікації неодноразово визначався представниками ВАДА на міжнародних змаганнях. Усі зразки, відібрані НАДЦ, аналізуються в акредитованих лабораторіях НАДЦ у повній відповідності до Кодексу.

Структура НАДЦ включає лабораторію антидопінгового контролю, основною метою якої є отримання акредитації ВАДА. В даний час лабораторія зробила один із найжорсткіших кроків до цієї мети – вона отримала міжнародну акредитацію на відповідність ISO 17025. Тому можна очікувати появи в Україні потужної наукової установи, яка буде аналізувати зразки українських спортсменів на найвищому світовому рівні.

Зазначені нижче речовини, у тому числі інші речовини з подібною хімічною структурою чи подібним біологічним ефектом та їх релізінг-фактори, є забороненими:

1. Еритропоетин;
2. Гормон росту, інсуліноподібний фактор росту; механічні фактори росту;
3. Гонадотропіни заборонені лише для чоловіків;
4. Інсулін;
5. Кортикотропіни.

Якщо в біопробі спортсмена концентрація цих заборонених речовин або їхніх метаболітів та (або) співвідношення маркерів перевищує показники, діапазон коливань яких перевищує значення, які є фізіологічними для людини, та не може мати ендегенне походження, і спортсмен не зможе довести, що концентрація була викликана фізіологічним або патологічним станом організму, буде вважатись, що біопроба містить заборонену речовину із перерахованих вище.

Якщо у повідомленні лабораторії, за умови використання надійного аналітичного методу, зазначено, що заборонена субстанція має екзогенне походження, буде вважатись, що зразок спортсмена містить заборонену речовину, про що лабораторія повинна повідомляти як про несприятливий аналітичний результат [2].

Також заборонені кров'яний, генний і клітинний допінг та інші.

При цьому спортсмен має право використовувати заборонені речовини або методи в терапевтичних цілях, за умови отримання дозволу від антидопінгової організації.

Проблема допінгових препаратів не обмежується тільки професійним спортом. Іноді до застосування анаболічних стероїдів

вдаються не тільки спортсмени задля поліпшення зовнішнього вигляду або підвищення працездатності.

Правове регулювання протидії застосування допінгу здійснюється на основі Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті і Всесвітнім антидопінговим кодексом. На національному рівні правові організаційні засади здійснення антидопінгового контролю регулюються Законом України про антидопінговий контроль у спорті [3].

Що стосується відповідальності за допінг, слід зазначити, що діюча відповідальність не передбачена законом. Однак дисциплінарні стягнення можуть бути прийняті, якщо створений антидопінговий комітет, спортсмен отримував або приймає допінг. Однією з найпоширеніших дисциплінарних стягнень є дискваліфікація, і в залежності від «тяжкості» допінгу передбачається як попередження, так і довічна дискваліфікація [1].

Тривалість дискваліфікації спортсмена від участі у змаганнях залежить від виду порушення, різних обставин, речовини або його кількості у зразку та першого порушення.

Антидопінгова організація, яка проводить відбір проб, несе відповідальність за прийняття рішення про санкції для спортсмена, який порушив антидопінгові правила.

У спортсмена є право надання обґрунтування для скасування або скорочення санкцій. Під час змагальних випробувань результати змагань, в яких були зафіксовані порушення антидопінгових норм, будуть автоматично скасовані. Крім того, спортсмена позбавляють медалей та призів і будь-які результати змагання після відбору зразків в яких виявлений допінг також вважаються недійсними.

Усі вказані наслідки виявлення фактів вживання допінгу мають організаційний характер, а от питання обґрунтованості притягнення спортсмена до кримінальної відповідальності за вживання допінгу залишається вкрай дискусійним. Представляється, що суспільна небезпека діяння має ознаки істотної (саме істотна суспільна небезпеки притаманна кримінальному правопорушенню) лише за умови настання тяжких наслідків. Наприклад, через агресію, яка виникла в результаті вживання допінгу, особа вчинила певне кримінальне правопорушення проти життя або здоров'я особи.

Так склалося, що в питанні протидії застосуванню допінгу головним фактором, який визначає критерії цієї боротьби, є щорічно оновлюваний Заборонений список. У нього входять субстанції і методи, заборонені до застосування як в змагальний, так і поза змаганнями. Прийом зазначених в

ньому субстанцій або застосування методів впливу на організм спортсмена розцінюється як використання допінгу.

Заборонений список є невід'ємною частиною Всесвітнього антидопінгового кодексу, що враховані в тих актах українського законодавства, які є важливими в питанні боротьби з допінгом у спорті, а саме в законах України «Про антидопінговий контроль у спорті» і «Про фізичну культуру і спорті». І що не менш важливо – в Кримінальному кодексі України.

Висновки. Здійснивши аналіз заходів запобігання та протидії вживання допінгу в спорті, можна сказати, що законодавство України потребує вдосконалення до реалій сьогодення. Проблема допінгу є надзвичайно складною, оскільки включає в себе взаємопов'язані медичні, юридичні, політичні, моральні, організаційні, соціальні та педагогічні аспекти.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антидопінгова конвенція: редакція від 12.09.2002, ратифіковано Законом № 2295-III (2295-14) від 15.03.2001 // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_228?lang=uk.
2. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті від 03.08.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007.
3. Про антидопінговий контроль у спорті: Закон України за ред. від 03.07.2020 / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, No 11, ст. 102 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19>.
4. Про утворення міжвідомчої робочої групи з розробки нормативно-правової бази щодо криміналізації допінгу: Наказ Міністерства молоді та спорту України № 5338 від 20.11.2018 / Верховна рада України. URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2018/11/28/36/5338_1.pdf.
5. Про фізичну культуру і спорт: Закон України за редакцією від 01.01.2021 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 14, ст. 80 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.